

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 4

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

April 2025

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
April 2025

Tashkent 2025

MUZEYLAR – XALQ TARIXINING KO‘ZGUSI

Marjona To‘xtayeva Boybo‘ri qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Tarix yo‘nalishi 2-kurs talabasi

Tel: 91 714 28 04; tuxtayevamarjona09@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada muzey tushunchasi, mazmun-mohiyati, tarixi to‘g‘risida hamda ko‘plab davlatlardagi muzeylar to‘g‘risida ma‘lumotlar berilgan. Shuningdek, mamlakatimizda muzey sohasiga berilgan e‘tibor va uning hozirgi kundagi ahamiyati yoritib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Muzey, muzeun, Yunoniston, kolleksiya, O‘zbekiston.*

Аннотация. *В данной статье представлена информация о понятии, сущности, истории музея, а также о музеях многих стран. Также освещено внимание, уделяемое музейной сфере в нашей стране, и ее значение сегодня.*

Ключевые слова: *Музей, музей, Греция, коллекция, Узбекистан.*

Annotation. *This article provides information on the concept, content, history of the museum, and museums in many countries. It also highlights the attention paid to the museum sector in our country and its current importance.*

Keywords: *Museum, museum, Greece, collection, Uzbekistan.*

Muzey yunoncha so‘z bo‘lib, muza, muzeun so‘zidan kelib chiqqan. Muzeun-bu go‘zal buyumlar saqlanadigan joy degan ma‘noni anglatadi. Insoniyat tarixidan dalolat beruvchi muzeylar bugungi kunda insoniyatning buyuk ixtirolaridan biri desak xato bo‘lmaydi. Zero, har bir xalqning o‘z tarixi bor. Muzeylar – jonli tarix, o‘tmishdan guvohlik beruvchi muassasalardir. Ularda xalqlarning tarixi, urf-odatlar, an‘analari o‘z aksini topgan moddiy va ma‘naviy yodgorliklar saqlanadi [1;5-bet].

Dastlabki davrda muzeylarning paydo bo‘lishi antik davrdagi ilhom parilari-muzalarning ehromlari muzeumlarga taqliddan kelib chiqqan deyiladi.

Tarixiy amaliyotning guvohlik berilishicha, muzey muassasalari har xil terminlar bilan atalishi mumkin. Masalan, Vyetnam muzeylari “bao-ta”– “yodgorliklar saqlanadigan joy” termini bilan ataladi. Bu termin muzeyning asl mohiyatini ochib beradi.

Muzey – tarixiy, moddiy va ma‘naviy yodgorliklarni to‘plash, saqlash, o‘rganish va targ‘ib qilish ishlarini amalga oshiruvchi ilmiy hamda ilmiy-ma‘rifiy muassasadir. Muzey xazinasida, asosan, moddiy va tasviriy ashyolar, shuningdek, san‘at asarlari jamlanadi. Shu bilan birga (qadimdan hozirgi davrgacha bo‘lgan tarixiy qimmatga ega qo‘lyozlamalar, bosma hujjatlar, kitoblar) saqlanadi [2;10-bet]. Umumiy aytganda, muzey xalq boyligi saqlanadigan xazinadir.

Dastlabki muzeylar ham aynan funksional jihatdan hozirgi muzeylardan farq qilmagan. Ular ham noyob buyumlarni saqlash va namoyish qilish vazifasini bajargan. Qadimda muzeylar alohida muassasa sifatida faoliyat ko‘rsatmasdan, ma‘lum vaqtlarda

yoki birorta tadbir tarkibida o'tkazilgan, shuningdek buyumlarga eksponat sifatida qaralmagan, balki kolleksiya namunasi sifatida e'tibor berilgan. Chunki turli mavzulardagi noyob buyumlar aholining o'ziga to'q tabaqasi, amaldorlardan iborat kolleksionerlar tomonidan yig'ilgan, chunki oddiy xalqning noyob kolleksiyalarni to'plashga qurbi etmagan va yig'ilgan kolleksiyalar xalqqa namoyish etilgan.

Antik davrda Yunonistonda kolleksiyalar yig'ish keng avj ola boshlagan. Yunonistondagi Gelikon tog'i yonida turli tasvirdagi yodgorliklar saqlanadigan joy muzeylarning ilk ko'rinishlaridan biri hisoblangan. Sa'nat, madaniyat va fanda erishilgan yutuqlarning namunalaridan iborat kolleksiyalar to'plash, Yevropada Uyg'onish davrida dastlab, Italiyada, so'ng esa Angliya, Fransiya, Germaniya va boshqa mamlakatlarda an'anaga aylandi. Italiyada XV asr moddiy-madaniy buyumlarni yig'ish va namoyish etish ishlari aniq tizim asosida tashkil etilgan bo'lsa, XVI-XVII asrlarga kelib, Fransiya, Angliya, Germaniyada ham muzeylar tashkil etish odat tusiga kirgan. 1753-yilda ochilgan "Britaniya muzeyi", 1793-yili tashkil etilgan Parijdagi "Luvr" muzeyi G'arbiy Yevropadagi eng yirik muzeylar sanaladi.

XIX asrga kelib dunyo miqyosida ko'plab yirik muzeylar vujudga keldi. 1819-yilda Madriddagi "Prado muzeyi", 1873-yilda Moskvadagi "Tarix muzeyi", 1852-yilda Sankt-Peturbudagi "Ermitaj", 1870-yilda Nyu-Yorkdagi "Metropoliten" muzeylarini misol qilib ko'rsatish mumkin. O'sha davrlarda ko'plab davlatlarda bo'lganidek, O'rta Osiyoda ham katta muzeylar barpo etilgan. Toshkentda ilk muzey 1876-yilda ochilgan, u hozirgi "O'zbekiston tarixi davlat muzeyi"dir. Yurtimizdagi dastlabki muzeyning faoliyati A.P.Fedchenko, N.A.Mayev, V.F.Oshanin, I.V.Mushketov, V.V.Bartold kabi olimlarning harakatlari va tashabbuslari bilan shakllanib borgan.

XX asr O'zbekiston hududida ko'plab muzeylar tashkil etildi. Badiy va uy muzeylari bunga misol bo'ladi. Ayniqsa, yurtimiz mustaqillikka erishgandan so'ng muzeylar faoliyatida ko'plab o'zgarishlar ro'y berdi. 1994-yil 23-dekabr kuni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Respublika muzeylari faoliyatini yaxshilash chora tadbirlari to'g'risida" qaror va shu qaror asosida o'rganilayotgan "O'zbekiston Davlat san'at davlat muzeyi"ning yangidan ta'mirlanishi bunga yaqqol misoldir[3].

Millatimizning o'zligini anglashda hamda tarixiy, milliy qadriyatlarimizni tiklashda muzeylar alohida o'rin tutadi. Muzeylar orqali o'tmishni, tarixni ko'rish, eslash, sezish, o'rganish mumkin. Shu boisdan ham mustaqil yillarida mavjud muzeylarni ta'mirlash, ularni yangi eksponatlar bilan boyitish, yangi muzeylar barpo etishga alohida e'tibor berildi. Shu jumladan, 1996-yili Toshkent shahrida Temuriylar tarixi davlat muzeyi, Olimpiya shon-shuhrati muzeyi, 2002-yili Qatag'on qurbonlari xotirasi, Surxondaryo viloyatining markazi-Termiz shahrida Arxeologiya muzeyi ish boshlagan.

O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti I.A.Karimovning 1998-yildagi "Muzeylar faoliyatini tubdan yaxshilash va takomillashtirish to'g'risi"dagi farmoni

mamlakatimizda muzey ishini rivojlantirish istiqbollarini boshlab berdi. Muzeylar davlat muhofazasiga olindi, ularni ta'mirlash, muzey eksponatlarini boyitish davlat budjeti hisobidan moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlandi. Muzeylar faoliyatini muvofiqlashtirish, ilmiy-uslubiy yordam ko'rsatish, moddiy jihatdan qo'llab-quvvatlash maqsadida 1998-yilda O'zbek muzey" Respublika jamg'armasi tuzildi. Aholining muzeyshunoslik madaniyatini oshirishda ko'maklashuvchi "Moziydan sado" jurnali ta'sis etildi va u 1999-yildan boshlab o'zbek, rus, ingliz tillarida nashr etila boshlandi.

Yoshlar ma'naviyatida muzeylarning ahamiyati hisobga olinib, 2014-yili Vazirlar Mahkamasining qarori bilan haftaning seshanba va juma kunlari va har yakshshanba bolalar va ularning ota-onalariga bepul xizmat ko'rsatish, har yili muzeylar haftaligini tashkil etish belgilangan. Bu qarorlarning barchasi ta'minlanib kelinmoqda.

Yurtimizda 1991-1994-yillarda 73ta muzey mavjud bo'lgan bo'lsa, 2017-yilga kelib muzeylar soni 450ga yetdi. Mamlakatimiz muzey sohasini rivojlantirish bugungi kunda olib borilayotgan islohotlar va taraqqiyot rejamizning dolzarb masalalaridan biriga aylanib bormoqda. Buning uchun muzeylardagi ashyo va kolleksiyalarni chuqur o'rganib, ularning bebaho qadr-qimmatini xalqimizga ochib berish, bular to'g'risida yoshlar ongida nazariy bilimlarni boyitish lozimdir[4; 446-447-betlar].

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, muzeylar har bir davlatning tarixini, madaniyati va an'anasini namoyon qilib kelayotgan muassasa sifatida rivojlanib kelmoqda. Muzeylarda saqlanib kelinayotgan ko'plab manbalar muhim ahamiyatga ega. Chunki muzeydagi buyumlar ko'p asrlik tarix haqida ma'lumot beradi. Yana shuni ta'kidlash kerakki, bugungi kunda mamlakatimizda turizm sohasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa o'z navbatida muzeylar faoliyatini yanada takomillashtirish, xorijiy sayyohlarni muzeylarga jalb etish orqali yurtimiz tarixini dunyo miqyosida tarannum etish imkoniyatini yaratadi. Shu sababli, so'nggi yilda davlatimiz rahbari boshchiligida Yangi O'zbekistonda muzeylar faoliyatini samarali tashkil etish yuzasidan bir qancha farmon va qarorlar qabul qilindi. Jumladan, mamlakatimizdagi muzeylar faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularning marketing siyosati va xizmatlar sohasini kompleks rivojlantirish, muzeylarga innovatsion texnologiyalarni samarali qo'llash, shuningdek, muzeylarda o'zbek xalqi va davlatchiligi tarixi, Birinchi va Ikkinchi Renessans davrlari, buyuk allomalar hayoti va faoliyatiga oid zamonaviy yangi ekspozitsiyalarni yaratish, muzey to'plamlaridagi boy tarixiy va madaniy merosimizni keng targ'ib qilish maqsadida 27.05.2022 yildagi "Muzeylarda xizmatlar sohasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarorining qabul qilinishi mamlakatimizda muzey sohasining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Muzeyshunoslik "Turon-Iqbol" 2018
2. Oybek Klichev, A'zam Boltayev "Buxoro muzeyshunosligi va arxivshunosligi"
Buxoro-2020

3. <https://olymahad.uz/>

4. Ergasheva Shaxista Abduragim qizi-“Muzeylar tarixi va faoliyati, hozirgi kunda ularning ahamiyati”. Muzeylar faoliyatini rivojlantirish uchun ko’rilayotgan chora tadbirlar; Educational Research in Universal Sciences ISSN: 2181-3515

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
3-son

Nashr qilingan sana: 29.03.2025.

Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog’iston ko’chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172